

דו"ח הערכה מסכם תשפ"ג (2023)

תוכנית יכולות - סטארט
לבגרות ולמניעת נשירה

בחברה הבדואית בדרום

למידה בשיטת צמצום הפערים המואץ

שיעורי התמדה, שיעורי הצלחה בבחינות הבגרות,

תרומת בוגרי התוכנית לשיעורי הזכאים בבתי הספר ונתונים נוספים

6 בתי ספר תיכוניים, בהם פעלה תוכנית יכולות סטארט החל מכיתה יא עם תלמידי כיתות
אתגר (שהיו הנמוכות ביותר בשכבה), עד סיום יב¹.

התוכנית הופעלה במשך שנתיים (יא'-יב') בלבד במקום שלוש (י'-יב')

פרופ' יזהר אופלטקה

גב' מעיין קמחי לוי

אדר תשפ"ה, מרץ 2025

¹ באופן הפעולה הרגיל של יכולות סטארט, מאותרים לתוכנת סטארט התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בסוף ט, והעבודה אתם נמשכת עד סוף יב. במחזור זה בשל בעיית תקציב – לא ניתן היה לפעול אתם בכיתה י. היות שכך, תוכנית סטארט החלה לפעול אתם רק בכיתה יא. כלומר - בשל אילוצי תקציב התוכנית פעלה בשנתיים בלבד במקום ב-3 שנים.

דו"ח הערכה מסכם תשפ"ג (2023)

תוכנית יכולות – סטארט
לבגרות ולמניעת נשירה

בחברה הבדואית בדרום

למידה בשיטת צמצום הפערים המואץ

שיעורי התמדה, שיעורי הצלחה בבחינות הבגרות,

תרומת בוגרי התוכנית לשיעורי הזכאים בבתי הספר ונתונים נוספים

6 בתי ספר תיכוניים, בהם פעלה תוכנית יכולות סטארט החל מכיתה יא עם תלמידי כיתות
אתגר (שהיו הנמוכות ביותר בשכבה), עד סיום יב².

התוכנית הופעלה במשך שנתיים (יא'-יב') בלבד במקום שלוש (י'-יב')

פרופ' יזהר אופלטקה

גב' מעיין קמחי לוי

הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות בתי"ס המשתתפים, והעיבודים הסטטיסטיים מבוססים עליהם.

אדר תשפ"ה, מרץ 2025

² באופן הפעולה הרגיל של יכולות סטארט, מאותרים לתוכנת סטארט התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בסוף ט, והעבודה אתם נמשכת עד סוף יב. במחזור זה בשל בעיית תקציב – לא ניתן היה לפעול אתם בכיתה י. היות שכך, תוכנית סטארט החלה לפעול אתם רק בכיתה יא. כלומר - בשל אילוצי תקציב התוכנית פעלה בשנתיים בלבד במקום ב-3 שנים.

תוכן העניינים

עמוד

3	תמצית הממצאים – תוכנית יכולות סטארט לבגרות ולמניעת נשירה תשפ"ג (2023) בחברה הבדואית בדרום
4	אישור אוניברסיטת ת"א לנתוני הדו"ח המסכם לפעילות תוכנית יכולות-סטארט לבגרות, תשפ"ג-2023...
5	הקדמה.....
5	מטרת התוכנית.....
6	מטרת הדו"ח.....
6	היקפי פעילות התוכנית בחברה הבדואית בדרום תשפ"א (2021) – תשפ"ז (2027).....
7	הממצאים.....
7	1. מאפייני התלמידים ובתי הספר בהם תלמידי סטארט סיימו יב' בתשפ"ג (2023) ובהם מתמקד הדו"ח...
7	1.1. המדרג החברתי-כלכלי של בתי הספר.....
7	1.2. <u>טרם</u> התוכנית - מאפייני התלמידים שהתקבלו לתוכנית וציוניהם עת היו בכיתה ט'.....
7	1.3. <u>בסיום</u> התוכנית בכיתה יב' - זכאים לבגרות והתמדה.....
8	2. נשירה סמויה ומילוי תפקיד התלמיד.....
8	3. התמדה.....
8	4. התאמות הבחנות לבגרות ברמה 3 – באישור מחוזי.....
9	5. זכאות לבגרות בבתי"ס המשתתפים.....
10	6. חלקם של הזכאים מסטארט-בזכאות הבית ספרית.....
12	סיכום.....
13	ביבליוגרפיה.....
14	נספחים.....

רשימת הגרפים

עמוד

6	גרף 1 - סה"כ תלמידים בתוכנית סטארט (ט'-יב') בחברה הבדואית בדרום.....
6	גרף 2 - סה"כ בתי"ס בתוכנית סטארט (ט'-יב') בחברה הבדואית בדרום.....
9	גרף 3- זכאים לבגרות תשפ"ג (2023), בתי"ס סטארט בהשוואה לבתי"ס דומים, ישראל, ושאר התיכונים הבדואים בדרום.....
10	גרף 4- הזכאים מיכולות סטארט מכלל הזכאים לבגרות ב-6 בתי"ס המשתתפים- תשפ"ג (2023).....
10	גרף 5. הזכאים לבגרות מיכולות סטארט ב-6 בתי"ס המשתתפים מבין כלל תלמידי יב' בבתי הספר, שאר הזכאים בבתי"ס, ולא זכאים - תשפ"ג.....
11	גרף 6 - תוכנית יכולות סטארט – סיכום פעילות של בוגרי מחזור תשפ"ג (2023).....

רשימת הלוחות

עמוד

7	לוח 1- המדרג החברתי-כלכלי (שטראוס) של בתי הספר.....
8	לוח 2 - יכולות סטארט בוגרי יב' תשפ"ג (2023) בחברה הבדואית בדרום – בתי ספר, משתתפים, התמדה וזכאים.....
9	לוח 3 – שיעור הזכאים מסטארט מכלל הזכאים בבתי הספר המשתתפים – תשפ"ג (2023).....

• תמצית הממצאים –

תוכנית יכולות סטארט לבגרות ולמניעת נשירה תשפ"ג (2023), בחברה הבדואית בדרום

• כללי

1. תוכנית סטארט שהסתיימה עם תלמידי יב' בתשפ"ג נמשכה, מסיבות תקציביות, רק שנתיים (בכיתות יא'-יב') במקום שלוש (י' -יב'). זאת בשונה מהרגיל, בשל סיבות תקציביות. היות שתוכנית סטארט פועלת עם התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה, התוכנית פעלה עם התלמידים שלמדו בכיתות הנמוכות ביותר בשכבה בכיתה י (למדו בכיתות אתגר).
2. בתשפ"ג שישה בתי ספר תיכוניים מקיפים משלוש רשויות בהם תלמידי התוכנית סיימו כיתה יב' במסגרת התוכנית.
3. המדרג החברתי-כלכלי (שטראוס) הממוצע של בתי הספר הוא - 9.5.
4. בתוכנית החלו ללמוד 153 תלמידים (מתחילים ביא' ומצטרפים בהמשך השנה ובתחילת יב')

• ציוני התלמידים טרם התוכנית (כיתה ט')

1. ממוצע הציונים בתעודת ההערכה הבית ספרית בקרב תלמידי התוכנית עת היו בכיתה ט' של כלל 153 המתחילים בתוכנית עמד על 47.8 (מתוקנן)
2. בממוצע לכל תלמיד מ-153 המתחילים את התכנית היו 7.4 מקצועות לימוד, בהם קיבל ציונים שליליים (מתוקנן) (מתוך ממוצע 11.1 מקצועות לימוד).

• עיקר התוצאות ברמת התוכנית

1. 77.8% מתלמידי יב' במסגרת התוכנית, רכשו תעודת בגרות (112 מ-144).
2. 73.2% מהמתחילים לימודיהם בתוכנית רכשו תעודת בגרות (112 מ-153).
3. 94.1% מהמתחילים בתוכנית, סיימו כיתה יב' בתוכנית (144 מ-153).
4. 100.0% מהזכאים, בעלי תעודה המאפשרת להם להתקבל ללימודים אקדמיים.
5. 20.5% מהזכאים, בעלי תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה (4 יח"ל אנגלית) (23 מ-112)
6. 0% מתלמידי התוכנית קיבלו התאמות בבחינות הבגרות ברמה 3 (בהשוואה ל- 8.5% בישראל).

• עיקר התוצאות ברמת בית הספר

1. בשישה בתי ספר המשתתפים שבוגרי סטארט בהם סיימו יב' בתשפ"ג (2023), שיעור הזכאות הבית ספרית לבגרות בתשפ"ג (2023) הוא - 74.2% מתלמידי יב'.
2. זכאים לבגרות בשאר בתי הספר התיכוניים בחברה הבדואית בדרום - 64.3%
3. 19.0% מכלל הזכאים לבגרות בשישה בתי הספר, הינם זכאים מבוגרי יכולות סטארט (112 מ-590).
4. 14.1% מכלל תלמידי יב' בששת בתי הספר הינם זכאים לבגרות מיכולות סטארט (112 מ-795).

• התוכנית הופעלה ידי רכזים ומורים מבתי הספר המשתתפים, ובהנהגת מנהלי בתי הספר.

• הכשרה הנחיה וליווי פדגוגי - צוות המנחים הפדגוגיים של יכולות, בני הקהילה הבדואית בדרום

³ ציוני ט של תלמידי התוכנית מוצגים כאן לשם השוואה בין מצבם לפני תחילת התוכנית (עוד למדו בכיתות הטרוגניות עם כלל תלמידי השכבה) למצבם בסוף התוכנית, כפי שיכולות נהגת להשוות בין כלל מתחילי סטארט למסיימיהם. לא נעשתה השוואה לציונים של תלמידים אלו בכיתה י היות שלמדו בכיתה אתגר, שהיא נמוכה יותר, ולא עם כלל תלמידי השכבה.

THE JAIME AND JOAN
CONSTANTINER SCHOOL OF EDUCATION

בית הספר לחינוך
על-שם חיים וג'ואן קונסטנטינר

החוג למדיניות ומינהל בחינוך
DEPARTMENT OF POLICY & ADMINISTRATION IN EDUCATION

3.3.2025

לכבוד
גב' ירדנה בגנץ
מנכ"ל עמותת יכולות

**הנדון – אישור נתונים ודו"ח מסכם לפעילות תכנית
יכולות סטארט לבגרות ולמניעת נשירה בחברה הבדואית בדרום תשפ"ג**

- א. אנו מברכים על פעילות עמותת יכולות בבת"ס על יסודיים בפריפריה.
- ב. הריני מאשר בזאת, כי קיבלנו לעיוננו ובדיקתנו כל הפרטים, התוצאות והרכיבים המתייחסים לתכנית יכולות לבגרות-סטארט בוגרי תשפ"ג בחברה הבדואית בדרום. נתונים אלה מבוססים על נתונים ודו"חות כתובים מאושרים וחתומים על ידי הנהלות בתי הספר, והתקבלו מכל בתי"ס המשתתפים בתכנית שבוגרי התוכנית בהם סיימו יב' בתשפ"ג, ומתייחסים לפרטים והרכיבים הבאים:
1. דיווח ביה"ס על ביצוע מיפוי הישגים לימודיים - טרם התכנית.
  2. דיווח ביה"ס על המשתתפים המתאימים והעומדים בקריטריונים לקבלה לתכנית ומספרם, בהתבסס על המיפוי שבוצע טרם הפעלת התכנית.
  3. דיווח ביה"ס כי התלמידים שנבחרו לתוכנית והוגדרו על ידי ביה"ס כבעלי הישגים הנמוכים ביותר בשכבה, בהתאם למיפוי ציונים מקדים. בדוח הנוכחי המדובר בתלמידים שהיו בכיתה יא' בתשפ"ב בתוכנית אתג"ר.
  4. דיווח ביה"ס על ציוני כיתה ט' של המשתתפים.
  5. דיווח ביה"ס על כל המשתתפים שהחלו, הצטרפו וסיימו או לא סיימו את לימודיהם בתכנית (נשירה והתמדה) או בבית הספר או בבית ספר אחר.
  6. דיווח בתי"ס על זכאות ואי זכאות לתעודת בגרות עבור כל אחד מבוגרי התכנית בתשפ"ג.
- ג. בתכנית השתתפו שישה בתי ספר שבוגרי התוכנית בהם סיימו יב' בתשפ"ג, והדו"ח כולל את נתוני כל 6 בתי הספר האלה.
- ד. בשונה מהרגיל התוכנית שהסתיימה בתשפ"ג נמשכה רק שנתיים במקום שלוש (מסיבות תקציביות), והחלה עם תלמידי יא' (במקום י') בתשפ"ב ונמשכה עד תשפ"ג כשהתלמידים סיימו יב'.
- ה. הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות כל ששת בתי הספר המשתתפים בתכנית והחישובים והעיבודים הסטטיסטיים וכל הנתונים המוצגים בדו"ח מבוססים עליהם.

בכבוד רב,

פרופ' זיהר אופלקה

העתק:
פרופ' מיכל אליאגון - ראשת בית הספר לחינוך, אוניברסיטת ת"א.

דו"ח תוצאות יכולות לבגרות ולמניעת נשירה סטארט בחברה הבדואית בדרום - בוגרי יב' תשפ"ג (2023)

הקדמה

תוכנית יכולות-סטארט פועלת בבתי ספר תיכוניים בפריפריה הגאו-חברתית. לתוכנית מתקבלים מידי שני"ל תלמידי כיתה ט' בסיכון ובנשירה סמויה ועל סף גלויה (27 עד 50 תלמידים בהתאם לצרכים והתקציב העומד לרשות התכנית), בעלי הישגים הנמוכים ביותר בשכבה (שאינם מאובחנים כתלמידי חינוך מיוחד). תלמידים אלה לרוב⁴ מתאפיינים בתחושת ניכור, קשיי התנהגות, קשיי לימוד ופערי לימוד גדולים והם מהווים את הפוטנציאל הגדול ביותר לנשירה גלויה.

התוכנית נמשכת מעל שלוש שנים (תוכנית צומחת מסיום ט' ועד לסיום יב')⁵, ומופעלת על ידי רכזים ומורים מבתי הספר המשתתפים, תוך הנהגתה על ידי מנהלי בתי הספר. הלמידה בתוכנית מתקיימת בשעות פעילות בית הספר, בשעות אחר הצהריים, בשעות הערב, ובחלק מחופשות בית הספר, בכיתות ייעודיות.

פדגוגיה ושיטה⁶ – כיתות יכולות סטארט פועלות עפ"י עקרונות שיטת הלמידה המואצת⁷ של יכולות, באחד מאופני ההפעלה כשינוי מבני צומח בתיכון, ומוביליות כלפי מעלה במבנה בית הספר כמסלול עיוני המשכי ומואץ. השיטה מושתתת על הנחת היסוד לפיה פרט לשיעור מזערי של חריגים כל אחד יכול להצליח בבית הספר, ללא קשר לשום סוג שיוך, גם לאחר שצבר פערי לימוד גדולים.

הכשרה, הנחיה, וליווי פדגוגי - צוות המנחים הפדגוגיים של יכולות.

התוכנית פועלת בשיתוף משרד החינוך, ובאמצעות איגום משאבים בית ספריים (שעות תקן ושעות תוספתיות), ומשאבים תוספתיים נוספים שמקורם: עמותת יכולות (פילנטרופיה מישראל ומח"ל) ומחלקות/אגפי החינוך בישובים המשתתפים.

תקציבית - בחברה הבדואית בדרום התוכנית עד תשפ"ב (2022) הופעלה באחד מאופני ההפעלה התקציביים הבאים:

1. בבתי ספר בהם אנו/לא היה תקן אתג"ר – שימוש בתקנים רגילים (עיוני/טכנולוגי), ותקציבים תוספתיים להשלמת הנדרש שמקורם: יכולות (פילנטרופיה) + רשויות + בעלויות + האגף לחינוך ערבי (חומש), ללא השתתפות האגף לנוער בסיכון.
2. בבתי הספר בהם התוכנית פעלה במסגרת מיזם אסכולה (יכולות והאגף לנוער בסיכון מ-2014 והסתיים ב-2019 ומאז לא חודש) – התכנית התבססה על תקני אתג"ר ותקציבים תוספתיים משותפים ליכולות ולאגף.
3. בחלק אחר של בתי"ס התכנית התבססה על תקני אתג"ר וללא השתתפות האגף לנוער בסיכון בעלויות התוספתיות (לדוגמה בתי הספר בהם פעלה התוכנית בשנים תש"פ (2020) – תשפ"ב (2023). ההשלמה התוספתית: יכולות (פילנטרופיה), רשויות, בעלויות ותוכנית החומש.
4. החל מתשפ"ג (2023) – התוכנית מופעלת על ידי עמותת יכולות כזכיון יחיד, והתקציב במרביתו מקורו בתוכנית החומש, אגף שח"ר (תקן אתג"ר), ותקציבים תוספתיים מיכולות (פילנטרופיה כגון צ'ק פוינט).

מטרת התוכנית:

- למרות תנאי הפתיחה המוזכרים לעיל, כל תלמידי התוכנית ירכשו תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאקדמיה ולאוניברסיטה, מניעת נשירתם מביה"ס (גלויה וסמויה), שיפור תפקודם הלימודי, חיזוק תחושת המסוגלות ותחושת ההשתייכות, בניית מיקוד השליטה הפנימי של התלמידים ועיצוב שאיפותיהם לרכישת השכלה גבוהה.

מטרות אלה מושגות באמצעות הפעלה ויישום שיטת צמצום הפערים המואץ של יכולות על ידי צוות בית הספר המשתתף.

הדו"ח הנוכחי יתמקד בבוגרי יב' תשפ"ג (2023) בתוכנית, מ-6 בתי הספר המשתתפים בתוכנית יכולות לבגרות ולמניעת נשירה סטארט בחברה הבדואית בדרום, שבשונה מהרגיל נמשכה רק שנתיים במקום שלוש (מסיבות תקציביות), והחלה עם תלמידי יא' בתשפ"ב ונמשכה עד תשפ"ג כשהתלמידים סיימו יב'.

⁴ ראה אצל כהן-נבות, מי ואלבנוגן-פרקוביץ, ש' (2001).

⁵ במחזור זה כאמור – התוכנית נמשכה שנתיים במקום שלוש שנים.

⁶ תיאור השיטה ורקע תיאורטי, מוצג באתר האינטרנט יכולות פדגוגיה פירוט נוסף ברשימה הביבליוגרפית.

⁷ כל הזכויות שמורות לנסים (מקס) כהן – סוציולוג חינוכי, מפתח שיטת צמצום הפערים המואץ.

• מטרת הדו"ח

להציג את תוצאות פעילות תוכנית יכולות סטארט, בששת בתי הספר בהם תלמידי התוכנית סיימו יב' בתשפ"ג (2023) והחלו הפעילות בתוכנית בתשפ"ב כשהיו בכיתה יא' (התוכנית פעלה 2 שנים בלבד במקום 3-תקציב). התוצאות שיוצגו: נשירה גלויה (התמדה) וסמויה בתוכנית, רכישת תעודת בגרות, הישגיהם הלימודיים של המשתתפים טרם התוכנית עת היו בכיתה ט' (בתש"פ), תרומתם וחלקם היחסי של הזכאים לבגרות מהתוכנית מכלל הזכאים לבגרות בבתי"ס, ושיעורי הזכאות הבית ספרית לבגרות בששת בתי הספר המשתתפים, תוך השוואה לישראל, לבתי ספר דומים בישראל, ולשאר בתי הספר בחברה הבדואית בדרום.

• היקפי פעילות התוכנית בחברה הבדואית בדרום⁸ תשפ"א (2021) – תשפ"ז (2027)

(גרף 1 וגרף 2)

בתשפ"א (2021) תוכנית יכולות סטארט פעלה ב-6 תיכונים עם 319 תלמיד יא, ויב' (שכבה ט' ו-י' לא פעלו - בעית תקציב) בסיכון ובנשירה סמויה.

בתשפ"ב (2022) תוכנית יכולות סטארט פעלה ב-12 תיכונים עם 852 תלמידי ט'-יב' בסיכון ובנשירה סמויה.

בתשפ"ג (2023) תוכנית יכולות סטארט פעלה ב-16 תיכונים עם 1,105 תלמידי ט'-יב' בסיכון **ובהם** תלמידי יב' שהחלו התוכנית בתשפ"ב בכיתה יא' (במקום ביי) בשל בעית תקציב.

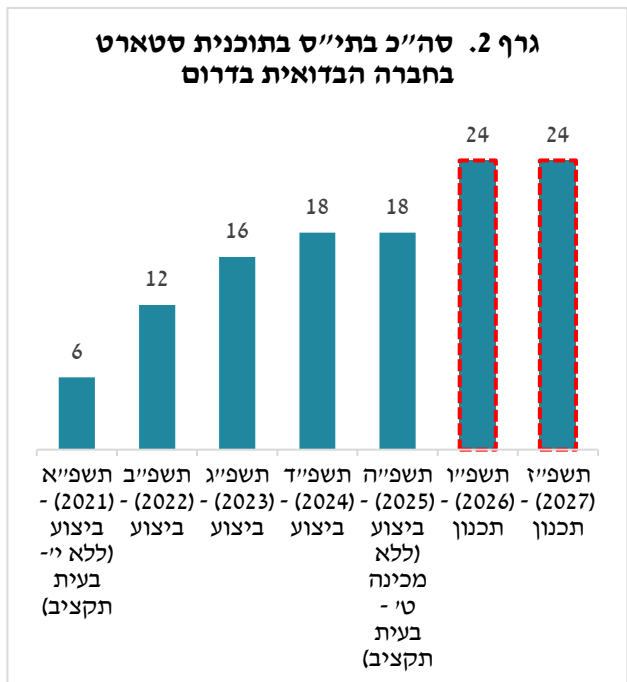
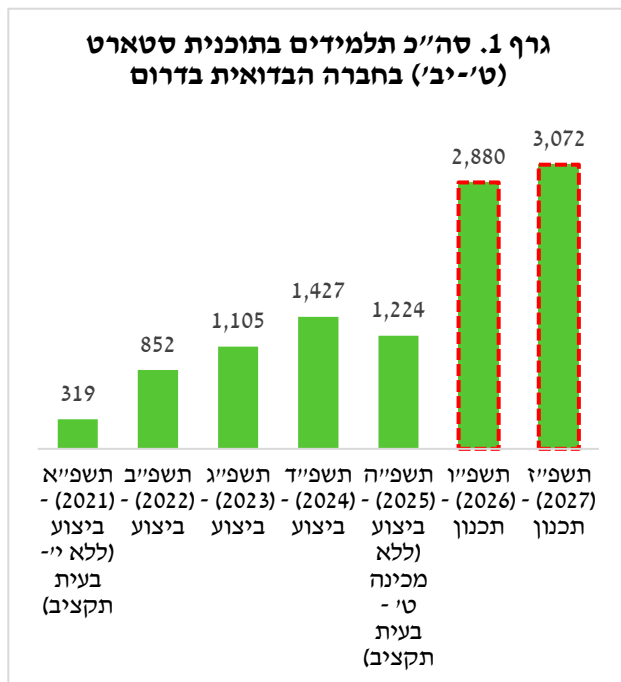
בתשפ"ד (2024) - תוכנית יכולות סטארט פעלה ב-18 בתי ספר עם 1,427 תלמידי ט'-יב' בסיכון.

בתשפ"ה (2025) - תוכנית יכולות סטארט פעלה ב-18 בתי ספר עם 1,224 תלמידי י'-יב' בסיכון.

• עפ"י התכנון שנקבע ועליו הוחלט עם משרד החינוך מחוז דרום ותוכנית החומש:

בתשפ"ו (2026) - תוכנית יכולות סטארט מתוכננת לפעול ב-24 בתי ספר עם 2,880 תלמידי ט'-יב' בסיכון.

בתשפ"ז (2027) - תוכנית יכולות סטארט מתוכננת לפעול ב-24 בתי ספר עם 3,072 תלמידי י'-יב' בסיכון.

⁸ נתונים שהתקבלו מיכולות

• הממצאים

1. מאפייני התלמידים ו-6 בתי הספר בהם תלמידי סטארט סיימו יב' בתשפ"ג (2023) ובהם מתמקד הדו"ח הנוכחי

מדרג חברתי-כלכלי	בי"ס	סמל מוסד	ישוב	מס'
8	אלנור	644203	חורה	1
10	אבו רביעה	800037	כסיפה	2
10	אלמותנבי	610006	כסיפה	3
10	אלנור	648113	רהט	4
10	אלתקוא	648329	רהט	5
9	דאר אלקלם	648238	רהט	6
9.5	6	-	3	סה"כ

1.1. המדרג החברתי-כלכלי (שטראוס)⁹ הממוצע של 6 בתי הספר התיכוניים המקיפים בחברה הבדואית בדרום, שבוגרי סטארט בהם סיימו יב' בתשפ"ג (2023) הוא – 9.5 (לוח 1).

1.2. טרם התוכנית – מאפייני התלמידים שהתקבלו לתוכנית וציוניהם עת היו בכיתה ט'¹⁰:

א. בתשפ"ב ב-6 בתי הספר התוכנית החלה לפעול עם 138 תלמידי כיתות יא'. לתוכנית הצטרפו במשך שנה"ל תשפ"ב 12 תלמידים ובכיתה יב' בתחילת תשפ"ג הצטרפו 3 נוספים.

סה"כ 153 תלמידים החלו לימודיהם בתוכנית.

ב. ממוצע הציונים¹¹ בתעודת ההערכה הבית ספרית ב-ט' של כלל 153 המתחילים עמד על 47.8 (מתוקן).

ג. בממוצע לכל תלמיד היו 7.4 מקצועות לימוד (מתוקן¹²), בהם קיבל ציונים שליליים (מתוקן) (מתוך ממוצע 11.1 מקצועות לימוד).

1.3. בסיום התוכנית בכיתה יב' – מתחילים, זכאים לבגרות והתמדה (לוח 2):

א. 77.8% מתלמידי יב' במסגרת התוכנית, רכשו תעודת בגרות (112 מ-144).

ב. 73.2% מהמתחילים לימודיהם בתוכנית רכשו תעודת בגרות (112 מ-153).

ג. 94.1% מהמתחילים בתוכנית, סיימו יב' בתוכנית (144 מ-153).

ד. 100.0% מהזכאים, בעלי תעודה המאפשרת קבלה ללימודים אקדמיים.

ה. 20.5% מהזכאים, בעלי תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה (4 יח"ל אנגלית)¹³ (23 מ-112)

⁹ מדרג הטיפוח (שטראוס), הינו מודד חברתי-כלכלי של משרד החינוך של תלמידי בתי ספר בסולם 1 עד 10. ככל שהציון גבוה, כך הרקע חלש יותר ולהיפך.
¹⁰ ציוני ט של תלמידי התוכנית מוצגים כאן לשם השוואה בין מצבם לפני תחילת התוכנית (עוד למדו בכיתות הטרונגיות עם כלל תלמידי השכבה) למצבם בסוף התוכנית, כפי שיכולות נהגות להשוות בין כלל מתחילי סטארט למסיימיהם. לא נעשתה השוואה לציונים של תלמידים אלו בכיתה י היות שלמדו בכיתה אחר, שהיא נמוכה יותר, ולא עם כלל תלמידי השכבה.

¹¹ בר און, נ', ואחרים (2008), אוניברסיטת בן גוריון, תקנון הציונים התבצע על פי המופיע אצלם, ראה פירוט התקנון בנספחים.

¹² כניל, שם, בר און, נ', ואחרים (2008)

¹³ תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה - הינה תעודת בגרות מלאה הכוללת את הציון עובר במקצועות האנגלית ברמה של 4 יח"ל לפחות, ובמקצוע המתמטיקה ברמה של 3 יח"ל לפחות.

לוח 2 - יכולות סטארט בוגרי יב' תשפ"ג (2023) בחברה הבדואית בדרום – בתי ספר, משתתפים, התמדה וזכאים לבגרות

סה"כ	6	5	4	3	2	1	מס' בי"ס
3	רהט	רהט	רהט	כסיפה	כסיפה	חורה	ישוב
6	דאר אלקלם	אלתקוא	אלנור	אלמותנבי	אבורביעה	אלנור	בי"ס
138	20	18	22	16	23	39	תל' החלו ביא'
12	1	3	0	6	0	2	תל' הצטרפו ביא'
3	0	0	0	1	0	2	תל' הצטרפו ביב'
153	21	21	22	23	23	43	סה"כ תל' החלו
144	21	21	22	20	19	41	סיימו יב' בתוכנית
94.1%	100.0%	100.0%	100.0%	87.0%	82.6%	95.3%	התמדה
112	16	13	14	19	17	33	זכאים לבגרות
73.2%	76.2%	61.9%	63.6%	82.6%	73.9%	76.7%	% זכאים מהמתחילים
77.8%	76.2%	61.9%	63.6%	95.0%	89.5%	80.5%	% זכאים ממסימי יב
23	0	3	7	0	13	0	זכאים 4 י"ל אנגלית
20.5%	0.0%	23.1%	50.0%	0.0%	76.5%	0.0%	זכאים 4 י"ל אנגלית מהזכאים

2. נשירה סמויה ומילוי תפקיד התלמיד

77.8% מהתלמידים שסיימו יב' בתשפ"ג (2023) במסגרת התוכנית, רכשו תעודת בגרות. באופן עקיף, ממצא זה מעיד על שיפור משמעותי ברמת מילוי תפקיד התלמיד, שהובילה לצמצום פערים לימודיים משמעותי ולהפחתה משמעותית בתופעת הנשירה הסמויה.

3. התמדה - 94.1% מהמתחילים לימודיהם בתוכנית (יא+מצטרפים), סיימו יב' בתוכנית.

4. התאמות הבחנות לבגרות ברמה 3 – באישור מחוזי¹⁴

ביכולות סטארט תשפ"ג (2023) 0% מתלמידי יב' קיבלו התאמות הבחנות לבגרות ברמה 3. בישראל¹⁵ בתשפ"ג (2023), 8.5% מכלל הנבחנים בבחינות הבגרות, קיבלו התאמות ברמה 3.

¹⁴ אבגר, 2018, התאמות ברמה 3 להבחנות בבחינות בגרות - הינן התאמות שמשנות את המהות הנמדדת על ידי הבחינה ועל כן אמורות להינתן במקרים מיוחדים בלבד. ההתאמות ברמה זאת ניתנות לאחר אבחון פסיכו-דידקטי ואישור מחוזי במשרד החינוך וכוללות התאמות כגון מבחן בע"פ במקצועות רבי מלל ועוד.
¹⁵ משרד החינוך, התמונה החינוכית תשפ"ג, 2023

5. זכאות לבגרות בבתי"ס המשתתפים

א. ב-6 בתי ספר המשתתפים שבוגרי סטארט בהם סיימו יב' בתשפ"ג (2023), שיעור הזכאות הבית ספרית לבגרות¹⁶ בתשפ"ג (2023) הוא - 74.2% מתלמידי יב' (לוח 3).

ב. זכאים בבתי ספר דומים בישראל¹⁷ - 72.0% (לוח 3).

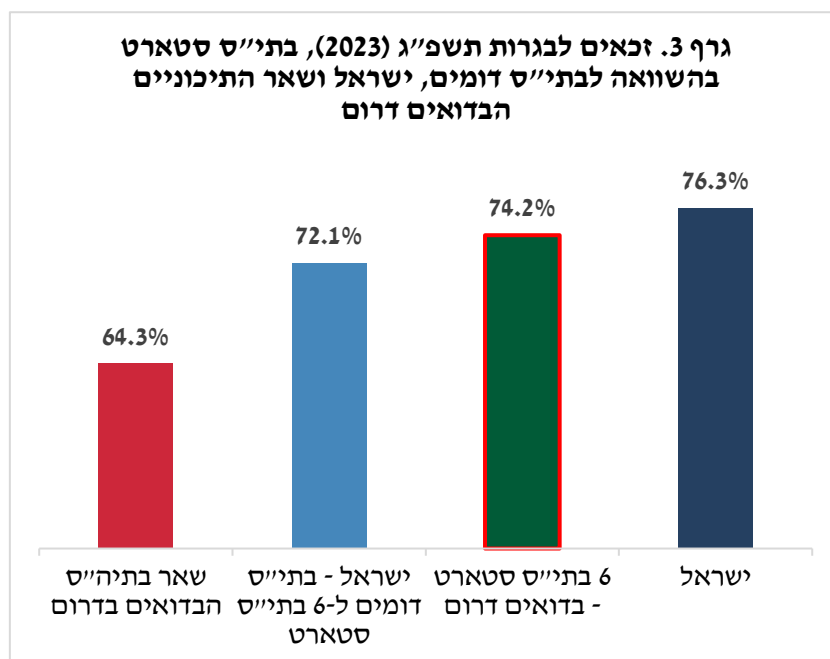
לוח 3 – שיעור הזכאים מסטארט מכלל הזכאים בבתי הספר המשתתפים – תשפ"ג (2023)

מס' ביי"ס	ישוב	בי"ס	תלמידי יב' בביה"ס	זכאים לבגרות בביה"ס	זכאים מסטארט	שאר הזכאים	לא זכאים	% זכאות בית ספרית	ישראל- זכאות בתי"ס דומים	% זכאים מהזכאים בביה"ס	% זכאים מסטארט מתלמידי יב' בביה"ס
1	חורה	אלנור	151	134	33	101	17	88.7%	79.6%	24.6%	21.9%
2	כסיפה	אבו רביעה	172	128	17	111	44	74.4%	70.5%	13.3%	9.9%
3	כסיפה	אלמותנבי	91	75	19	56	16	82.4%	70.5%	25.3%	20.9%
4	רהט	אלנור	160	77	14	63	83	48.1%	70.5%	18.2%	8.8%
5	רהט	אלתקוא	103	80	13	67	23	77.7%	70.5%	16.3%	12.6%
6	רהט	דאר אלקלם	118	96	16	80	22	81.4%	70.5%	16.7%	13.6%
סה"כ	3	6	795	590	112	478	205	74.2%	72.1%	19.0%	14.1%

ג. זכאים לבגרות בישראל¹⁸ - 76.3%.

ד. זכאים לבגרות בחברה הבדואית בדרום¹⁹ - 65.9%.

ה. זכאים לבגרות בשאר בתי הספר התיכוניים בחברה הבדואית בדרום²⁰ - 64.3%.

¹⁶ עיבוד נתונים, משרד החינוך, תשפ"ג.
¹⁷ משרד החינוך, התמונה החינוכית, תשפ"ג.

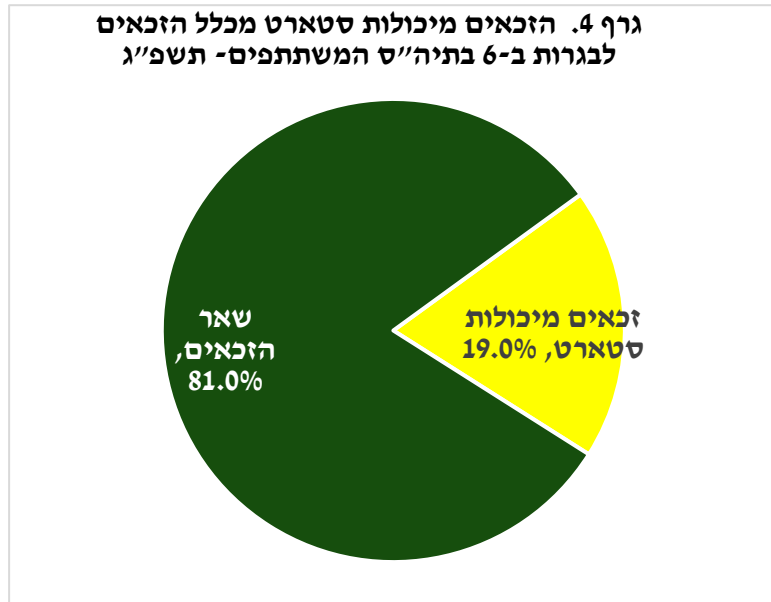
¹⁸ שם, תשפ"ג.

¹⁹ עיבוד נתונים, משרד החינוך, תשפ"ג.

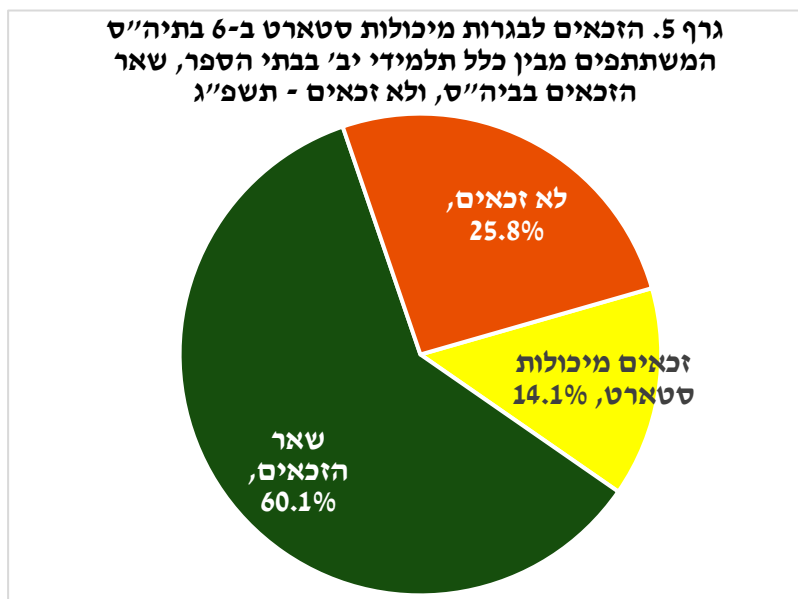
²⁰ עיבוד נתונים, משרד החינוך, תשפ"ג.

6. חלקם של הזכאים מסטארט-בזכאות הבית ספרית

א. 19.0% מכלל הזכאים לבגרות ב-6 בתי הספר, הינם בוגרי תוכנית יכולות סטארט (112 מ-590) (גרף 4).

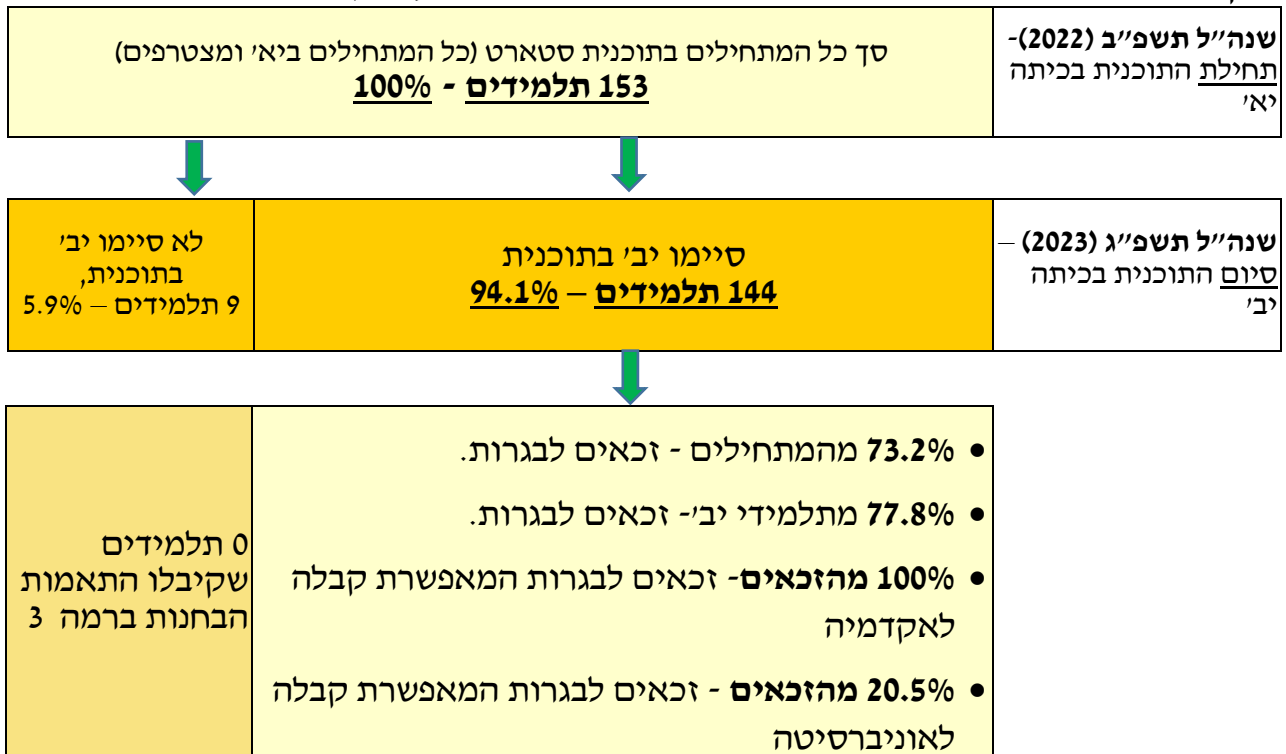

ב. 14.1% מכלל תלמידי יב' ב-6 בתי הספר הינם זכאים לבגרות מיכולות סטארט (112 מ-795) (גרף 5).

גרף 6 - תוכנית יכולות סטארט – סיכום פעילות של בוגרי מחזור תשפ"ג (2023)

סיכום

המסקנות העיקריות העולות מניתוח ממצאי מחקר הערכת תוכנית סטארט לבגרות של עמותת "יכולות" בשיתוף משרד החינוך לשנת תשפ"ג (2023), בחברה הבדואית בדרום:

ברמת התלמיד:

1. תוכנית סטארט פועלת עם תלמידי תיכון בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בכיתה ט' בחטיבת הביניים, ומצליחה להוביל את רובם המכריע להישגים לימודיים מרשימים ובכלל זה לזכאות לתעודת בגרות. מכאן, שהתוכנית מסייעת להקטנת אי השוויון בחינוך במדינת ישראל, ופותחת עבור המשתתפים בה אפיקי מוביליות חברתית וכלכלית שלא היו פתוחים בפניהם טרם ההשתתפות בתוכנית.
2. ההישגים הנמוכים בחטיבת הביניים של התלמידים המתקבלים לתוכנית סטארט, מציבים אותם בסיכון גבוה לנשירה מהלימודים. מידת ההתמדה הגבוהה מאוד בלימודים בתוכנית "סטארט" משמעה כי התוכנית מצליחה להתמודד עם סיכון הנשירה מהלימודים, ומסייעת לתלמידים להמשיך במסלול חיים נורמטיבי ומועיל לחברה.

ברמת בית הספר:

הגדלת שיעור הזכאות הבית ספרית בבתי הספר המשתתפים בתוכנית "סטארט" תומכת בגישה של "יכולות", לפיה מורי בתי הספר מפעילים את התוכנית (ולא מורים שאינם קשורים לבית ספר) כדרך להגדיל את מידת האפקטיביות הפדגוגית של בתי הספר עצמם.

ברמת הקהילה:

עמותת יכולות תורמת להגדלת שיעור הזכאים לתעודת בגרות בקהילות הפריפריה החברתית והכלכלית בישראל ובכללם קהילות החברה הבדואית בדרום, ולצמצום פערים הישגיים-חברתיים בחברה הישראלית. ההנחה העומדת בבסיסה של תוכנית יכולות סטארט ושיטת צמצום הפערים המואץ של יכולות היא שפרט לשיעור מזערי של חריגים, כל אחד יכול להצליח בביה"ס ולהגיע להישגים מרשימים. התוכנית נועדה למנוע, לתקן ולמזער את הנזק שנגרם בשל שרשרת הכישלונות שהתרחשה עם תלמידים אלה טרם הצטרפותם לתוכנית, באמצעות מניעת נשירתם הגלויה והסמויה של אותם תלמידים, והובלתם לרכישת תעודת בגרות מלאה עד סוף כיתה יב'. דרך פעולה זו מאפשרת מוביליות והשתלבות חברתית נורמטיבית ופניה לאקדמיה.

הממצאים מצביעים על כך, שתוכנית סטארט בתשפ"ג, למרות שפעלה רק שנתיים (יא'-יב') במקום שלוש, הצליחה במידה רבה לעמוד ביעדים שהציבה לעצמה בפעילותה בחברה הבדואית בדרום:

1. התלמידים שהשתתפו בתוכנית הגיעו אליה כשהישגיהם הלימודיים (בכיתה ט') היו מהנמוכים ביותר בשכבה ומצויים בנשירה סמויה. בתי הספר המשתתפים בתוכנית בחברה הבדואית בנגב הינם פריפריאליים ומדורגים כחלשים מאוד סוציאקונומית (שטראוס 9.5). ולמרות זאת - מעל 77% מתלמידי התוכנית רכשו תעודת בגרות עם סיום לימודיהם בתיכון.
2. שיעור הזכאות שנמצא במחקר ההערכה הנוכחי בקרב תלמידי תכנית סטארט מהמגזר הבדואי דומה לשיעור הזכאים של כלל התלמידים במערכת החינוך בישראל (76.3%) וגבוה מזה של בתי"ס דומים (72.1%). הדבר מעיד באופן עקיף על שיפור משמעותי ברמת מילוי תפקיד התלמיד, שהובילה לצמצום פערים לימודיים משמעותי ולהפחתה משמעותית בתופעת הנשירה הסמויה.
3. מעבר להצלחתה ברמת הפרט, נראה שהתוכנית תרמה גם להעלאת שיעורי הזכאות הבית ספריים בבתי הספר בהם פעלה למרות דירוגם החברתי-חברתי בעשירון הנמוך ביותר, שיעור הזכאים בבתי הספר המשתתפים (74.2%) גבוה משיעור הזכאים ביתר התיכונים בחברה הבדואית בדרום (64.3%) וגבוה משיעור הזכאים בבתי ספר דומים בישראל (72.1%).
4. רמת ההתמדה של תלמידי התוכנית היתה גבוהה (מעל 94%), עובדה המצביעה על כך שנמנעה הנשירה של תלמידי התוכנית שהיו בסיכון לנשירה מהלימודים. זאת בעוד ששיעורי הנשירה בחברה הבדואית בדרום הם הגבוהים בישראל.

ביבליוגרפיה

- אבגר, ע' (2018). **לקוויות למידה במערכת החינוך בישראל**. כנסת ישראל 2018.
- בר און, נ', בר דורון, מ', גורושיט, מ', בוגלסקי, ל', לוין רוזליס, מ' ושגיא ש' (2008). **בוגרי תוכנית יכולות לבגרות ומניעת נשירה – סטארט, דו"ח מחקר**. אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך.
- כהן-נבות, מ' ואלנבוגן-פרקוביץ, ש' (2001). **הנשירה הגלויה והסמויה בקרב בני נוער**. ברוקדייל וכנסת ישראל כהן, נ'. (2015), **שיטת צמצום הפערים הלימודיים המואץ**. אתר האינטרנט הפדגוגי של עמותת יכולות - **יכולות פדגוגיה**, פרק א, ב, ג, ו'.
- משרד החינוך (2023), **התמונה החינוכית תשפ"ג (2023)**

נספחים

נספח מס' 1 – הגדרות, הערות ותקנון ציוני כיתה ט'

- א. כל הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות 6 בתי הספר המשתתפים, באופן מוצפן, והעיבודים מבוססים עליהם.
- ב. ציונים שליליים בסיום ט' – התקבלו מנתוני בתי הספר, תוך עיבוד המבוסס על הקריטריונים הבאים לציון שלילי:
1. ציון 54 ומטה (כולל הציון 0).
  2. היעדר ציון (מסיבה שאינה טכנית) – המעיד על חוסר תפקוד.
- ג. ממוצע ציונים בסיום כיתה ט', מבוסס על כל מקצועות הלימוד שלמד התלמיד בכיתה ט', מלבד חינוך, וכישורי חיים.
- ד. תקנון ציוני כיתה ט'- על מנת להשוות באופן אחיד בין תלמידים מהקבוצות לימודיות מדורגות היררכית, ושוונות מבחינת הרמה הלימודית, בוצעה המרה של ציונים במקצועות ההקבצה. קריטריון ההמרה נבחר כך שתאפשר השוואת ציונים אחידה ותקנון לתלמידים מהקבוצות לימודיות שונות, כפי שנקבע ונעשה בו שימוש ע"י אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך (שם, 2008), ונעשה בו שימוש חוזר בתקנון הנוכחי, באופן הבא:
1. תלמידי הקבצה א- ציונם נשאר כשהיה.
  2. תלמידי הקבצה ב'- הכפלה ב- 0.75.
  3. תלמידי הקבוצות ג¹ – הכפלה ב- 0.5.
- ה. **בית ספר אחד מתוך ה-6**, ביצע בתחילת י' בחינת חתך אחידה לכל תלמידי י' ברמת סוף ט' ב-4 מקצועות הליבה: מתמטיקה, אנגלית, עברית וערבית. לתוכנית התקבלו בעלי הישגים הנמוכים ביותר.
- מאחר והבחינה היתה ברמת ט', ציוני התלמידים נותרו כמו שהם **ולא תוקנו**.
- ו. בהתאם לנאמר לעיל (סעיף ה') ממוצע הציונים השליליים לתלמיד (מתוקן) שהוצג בדו"ח, מתיחס לכלל חמישה בתי הספר בלבד.
- ז. ממוצע ציוני ט' (מתוקן) מתיחס לממוצע הציונים ב-6 בתי הספר.
- ח. תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה (משרד החינוך, 2014) - על פי הגדרת משרד החינוך, תעודת בגרות המכילה את המקצוע אנגלית ברמה של 4 יחידות לימוד לפחות, ואת המקצוע מתמטיקה ברמה של 3 יחידות לימוד לפחות.
- ט. זכאי לתעודת בגרות-תלמיד שעמד בכל הדרישות והתנאים המוגדרים על ידי משרד החינוך כמוזכרים בתעודת בגרות.
- י. הקבצה בחטיבת ביניים – למידה בקבוצת לימוד הומוגנית והיררכית באחד עד מספר מקצועות לימוד, של תלמידים שמוינו ללמידה בקבוצה זאת. בדרך כלל שאר מקצועות הלימוד נלמדים בכיתה האם. לדוגמא: מיון ללמידה בהקבצה א'/ב'/ג' במתמטיקה.
- ההקבצה בדו"ח הנוכחי, הינה ההקבצה בה למדו/ תלמיד/י התכנית בחטיבת ביניים – כפי שמצוין בתעודת ההערכה הבית ספרית
- יא. מסלול לימודי בחטיבת הביניים – כיתה/ת הומוגנית והיררכית בה נלמדים כל מקצועות הלימוד. לדוגמא: כיתה רגילה (לא תורנית) בחינוך הממלכתי דתי או כיתה חינוך מיוחד או כיתה מצוינות ועוד.
- המיון למסלולים, על פי האוריינטציה העתידית: מסלול גבוה – כיתה/ות בעלת אוריינטציה ותכנית לימודים המשכית אקדמית (בגרות מלאה, או טכנולוגי + בגרות מלאה). למשל- כיתה רגילה בחינוך ממלכתי, או כיתה תורנית בחינוך ממלכתי דתי. מסלול נמוך- כיתה/ות בעלת אוריינטציה ותכנית לימודים קצרת טווח (לא המשכית אקדמית) – בגרות חלקית, יחידות בודדות לבגרות, או כיתה עם מסורת וסיכויי הצלחה נמוכים ברכישת בגרות חלקית. למשל- כיתה רגילה (לא תורנית) בחינוך ההמלכתי דתי, כיתה חינוך מיוחד בחינוך ממלכתי, או כיתה שעל פי דיווח בית הספר למדה את כל מקצועות הלימוד ברמת לימוד המקבילה להקבצה ג'.
- המסלול בחטיבת הביניים בדו"ח הנוכחי, כפי שדווח ע"י בתי"ס.

נספח מס' 2 – פירוט ההתאמות להבחנות ברמה 3 (לאחר אבחון פסיכו-דידקטי ואישור מחוזי)

באישור משרד החינוך

סוג ההתאמה	מאושרת ע"י	אבחנה הנדרשת	אופן יישום ההתאמה
מבחן בע"פ במקצועות רבי מלל	ועדת התאמה מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי (מבחנים משויים)	מול מורה מהמקצוע
מבחן מותאם בלשון/עברית	ועדת התאמות מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי	מבחן מותאם
מבחן מותאם ברבי מלל	ועדת התאמות מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי	בחירה גדולה יותר בבחינה
הכתבת תשובות לבחון ניטרלי/הקראת שאלון ברבי מלל	ועדת התאמות מחוזית	אבחון דידיקטי או פסיכו-דידקטי	באמצעות מחשב
מבחן מותאם במתמטיקה	ועדת התאמות מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי חובה הרחבה בגוף האבחון	בחירה גדולה יותר בבחינה
המרת המבחן במתמטיקה למקצוע מדעי אחר	ועדת התאמות מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי או פסיכולוגי ודידקטי. בנוסף, חובה אבחון ספציפי במתמטיקה המעיד על דיסקלקוליה חמורה ומשמעותית.	לומדים ובכנים במקצוע מדעי במקום במתמטיקה.
שיערוק	ועדת התאמות מחוזית	אבחון דידיקטי או פסיכו-דידקטי	באמצעות מחשב

²¹ או הקבצה לתלמיד חינוך או הקבצה מעין זאת הקרויה בשם חלופי אחר כפי שהדבר בא לידי ביטוי בבתי ספר שונים, כגון: מקצוע בו קיימת הערה "לומד על פי תכנית לימודים מיוחדת". או "פטור" או "תגבור" ובתנאי שהוגדר על ידי מנהל ביה"ס כשם חלופי להקבצה ג